

УДК 070.11:811.161.2:008](477.53)''1905/1916''
http://dx.doi.org/10.31548/philolog15(2).2024.02

Українська мова як лінгвокультурологічний феномен та освітня стратегія на шпальтах часопису «Рідний край» (1905–1916 рр.)

Ніна СТЕПАНЕНКО,

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри журналістики та мовної комунікації
Національний університет біоресурсів і природокористування України,
03041, Героїв Оборони, 15, Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-0934-784X>

Анотація. Статтю присвячено аналізу політичного, економічного, літературного й наукового часопису «Рідний Край» (1905–1916 рр.) крізь призму лінгвістичних, соціолінгвістичних, лінгвокультурологічних, а почасти й освітніх проблем з особливим акцентуванням, по-перше, на зміні політичної ситуації в Україні на початку ХХ століття та віддзеркаленням цього поступу в різних сферах суспільного життя, по-друге, на ролі української мови як найважливішого етнічного ідентифікатора. З'ясовано мовознавчий, соціолінгвістичний, лінгвокультурологічний, освітній зміст тижневика, зокрема розкрито спектр порушених на його шпальтах проблем із наступним класифікуванням та ідеологічним, фаховим, культурологічним, дидактичним, аксіологічним інтерпретуванням їх із синхронно-діахронічних позицій. Докладно схарактеризовано специфіку еволюції в різні періоди загальнонародної та літературної мови з оперттям на лінгвальну практику Тараса Шевченка, Марка Вовчка й інших класиків української літератури та порівняння її з мовним досвідом простого селянина, на взаємодію між питомим ресурсом і запозиченнями. Окрему увагу приділено соціолінгвістичному аспектові – поглядам на мову міста й села, на роль різних освітніх інституцій у формуванні національної свідомості. Доведено, що видання «Рідний Край», з яким пов'язали свою діяльність знакові постаті того часу, насамперед Олена Пчілка, Григорій Коваленко, Микола Дмитрієв, Агатангел Кримський, Борис Грінченко, мало присутній вплив на розвиток українського питання, який наступив після тривалих офіційних заборон українського слова; на випрацювання літературних норм, передусім правописних, що їх небезпідставно вважають потужним об'єднувальним чинником української нації; на розширення функційних можливостей (наукова, публіцистична, художня сфери) української мови, зрештою, на її націотвірний потенціал. Лінгвокультурологічні, освітні та інші погляди, ідеї, переконання, задекларовані чи обґрунтовані в опублікованих у «Рідному Краї» працях різної жанрової природи, знайшли логічне продовження, а більшість із них не втратили своєї актуальності й дотепер.

Ключові слова: політичний, економічний, літературний і науковий часопис «Рідний Край», початок ХХ століття, українська мова, мовознавча проблематика, лінгвокультурологія, соціолінгвістика, російщення українців, освітня мережа, Олена Пчілка, Микола Дмитрієв, Григорій Коваленко.

Постановка проблеми (Introduction). На початку ХХ століття проблема української мови постала з особливою гостротою як реакція на ще відчутне відлуння Валуєвського циркуляра 1863 року, а особливо Емського указу 1876 року, що, «мов зашморг, придушував українське слово, перешкоджав розвиткові національної культури, не дозволяв українському мистецтву піднятися на європейський рівень» [20, с. 3]. У цей час, справедливо зауважував М. Грушевський, стратегії українського питання зводилися головно до того, щоб зняти «заборони ... і дати українцям повну свободу і спроможність розвивати своє письменство,

науку і штуку ..., своє життя громадське», щоб «горнутися до свого українського, заохочувати до нього, розширювати його всякими способами» [5, с. 1]. Побачили світ публіцистичні, наукові, науково-публіцистичні студії, у яких висвітлювався із синхронно-діахронічних позицій стан національного розвитку, і мови зокрема як одного з найважливіших консолідувальних чинників української нації. Винятково важливу роль у формуванні та утвердженні тодішньої української духовної аури з реальною перспективною запроектованістю відіграла українська періодика, яка почала з'являтися в різних містах – Катеринославі, Одесі, Харкові,

© Н. Степаненко

Полтаві, Києві, що «став одним з основних центрів видавничої діяльності» й «за розвитком національно-свідомої преси, створенням культурно-освітніх громад, товариств української інтелігенції» посів «чільне місце на теренах Російської імперії» [8, с. 46]. Особливою точкою відліку в розвої української справи є 1905 рік, революційні події якого «принесли демократичні реформи і в Україну. Почали з'являтися українські часописи, розраховані на широкі народні маси. У листопаді 1905 р. була скасована попередня цензура періодичних, а з квітня 1906-го й неперіодичних видань. Український народ отримує право на свою пресу, вільне друкування книг без попередньої цензури. Зростає потенціал української преси. Вже наприкінці 1906 р. в Україні виходило майже 40 україномовних газет і журналів різного типу, працювало 17 українських видавництв, 13 із яких знаходились у Києві» [там само]. Міцним підмурком для тих духовно-інтелектуальних джерел, що живили українство, була «часопись політична, економічна, літературна і наукова» «Рідний Край», яка видавалася в різних містах: Полтаві (1905–1907 рр.), Києві (1908–1914 рр.) та Гадячі (1915–1916 рр.). Цьому важливому навіть з огляду на сьогодення полігалузевому тижневикові присвячено праці істориків, лінгвістів, літературознавців.

Мовознавча проблематика, що її репрезентовано теоретичними та прагматичними науковими, науково-публіцистичними, публіцистичними дискурсами, потребує систематизації і належної інтерпретації передусім на рівні змісту та персоналій, а це промовисто засвідчує актуальність досліджуваної проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій (Literature review). З-поміж робіт, присвячених ролі, значенню, змістовому наповненню, ідеологічному орієнтуванню часопису «Рідний Край», на особливу увагу заслуговують наукові розвідки С. Семенко, яка на прикладі цього видання системно схарактеризувала специфіку еволюції літературного процесу (поезії, прози, драматургії) початку ХХ століття, його програмові настанови, проблемно-тематичні обрії [21]; І. Кучернюк, яка всебічно розкрила на

основі архівних матеріалів, опублікованих видань та історіографічних досліджень місце, значення і роль тижневика в суспільно-політичному та культурному житті України початку ХХ ст., окресливши конкретний внесок авторів часопису в розвиток української культури через публікації статей на його сторінках [12]; С. Яременко, яка переконливо прокоментувала кризу призму тижневика мовні проблеми початку ХХ ст., наголосивши на тому, що українська мова ставала «знаряддям відродження національної свідомості», що вона активно запобувала не тільки в художньому, а й у публіцистичному стилі, частково в науковому, причому «з великою кількістю новотворів», а найголовніше, що вона «виборювала собі місце в університетській освіті та в свідомості зрусифікованого кола української інтелігенції Києва, Одеси, Харкова» [25]. Останнім часом опубліковано роботи, у яких принагідно порівняно національно-культурну місію «Рідного Краю» з іншими виданнями, зокрема наддніпрянськими – «Громадська думка», «Засів», «Рада», «Село», «Слово», «Дніпрові хвили», «Хлібороб» (А. Бойко, І. Констанкевич, І. Михайлин, О. Мукомела, Н. Сидоренко, М. Тимошик та ін.), зі спорадичним виопукненням лінгвокультурологічних на освітологічних аспектів, з-поміж яких – і вихід української мови на світові обшири та стратегічні вектори втілення цього надзавдання, що зберігає свою гостроту та першочерговість і нині (пор.: [26; 27]).

Мета статті (Aim) полягає у з'ясуванні та обґрунтуванні особливостей розвитку мовного питання на початку ХХ століття на прикладі авторитетного часопису «Рідний Край», яким опікувалися знакові постаті того часу, а авторами його були відомі вчені, праці яких не втратили своєї значущості й сьогодні.

Методи дослідження (Methods and research). У статті застосовано загальнонаукові (індукція і дедукція, синтез і аналіз) та спеціальні (описовий, історичний, діахронно-зіставний, соціолінгвістичний, етнолінгвістичний і лінгвокультурологічний, контекстуально-інтерпретаційний) методи.

Результати (Results and Discussion). У часописі «Рідний край»

виняткову увагу приділено мовним проблемам. На сторінках журналу вміщено ґрунтовні дослідження, у яких висвітлено різні аспекти означеної проблеми. Це, зокрема, праці Олени Пчілки, Б. Грінченка, А. Кримського, М. Дмитрієва та інших видатних і менш знаних діячів української культури й науки. У багатьох публіцистичних або науково-публіцистичних розвідках, редакційних повідомленнях, замітках, рецензіях порушувалися питання мовної ситуації в Україні, українського досвіду мовного будівництва, розширення сфери вживання української мови, входження її до освітнього простору, олітературнення української мови, націєтвірної функції рідної мови тощо. Багато з них є відповіддю на ті злочинні дії, які вживав царизм щодо української мови, української культури. Зокрема, у статті М. Дмитрієва «Про незрозумілу українську мову» проаналізовано такий аспект, як взаємозв'язок між мовою, котрою «пишуть українські письменники», і народною мовою, яку ми чуємо «й самы балакаємо нею про усякі щоденні селянські справи» [15, с. 7]. Цей взаємозв'язок існував повсякчас, що, слушно наголошував автор статті, є природною річчю. Та мова, яку ми чуємо від простого селянина, або та, якою писали Т. Шевченко й Г. Квітка-Основ'яненко, – лише органічний фрагмент мови «25 мільйонного народу» [там само]. М. Дмитрієв характеризує і таке явище, як вплив екстралінгвальних чинників на розвиток мови, зауважуючи, що, «виходячи з самісінької глибини народного життя, народної душі, мова росте, розгортається поруч з тим, як росте й розгортається нарід і его культура взагалі» (причому «так було у всіх народів, так було з московською, так є й з українською мовою») і що цей поступ в Україні пригальмовували різні офіційні і неофіційні заходи з боку імперії, з-поміж них і свідомо здійснюване «омосковлення української інтелігенції» [там само]. Важливо звернути увагу на те, що ця тенденція охопила все ХХ століття, докотилася вона й до наших днів. Думка М. Дмитрієва про те, що ми мали б значно кращу мовну ситуацію й досконалішу мовну політику, якби були ліпші умови розвитку рідної мови, якби «вони...

розгорнулись... роботою не окремих людей, а усього народу» [там само, с. 8], не викликає будь-якого сумніву, її можуть заперечити хіба що україноненавистники.

В аналізованій статті порушено й успішно розв'язано власне мовознавчі питання – взаємозв'язок між питомою лексикою і запозиченнями, між літературною мовою та діалектами. У лексико-семантичному складі української мови, доводить автор, є справжні запозичення, а є такі мовні одиниці, які часто сприймаються як чужоземні, тому що ми їх «не знаєм, або у нас, в нашому селі, повіті вони не вживаються, або можна чути їх дуже зрідка», хоч насправді вони належать до корінної лексики українського народу, котрий «живе на дуже широкому обширі землі» [там само, с. 7–8], має різні говори, які треба не ганити, а всіляко плекати. Це твердження сприймаємо беззастережно, позаяк історія розвитку української мови засвідчує, що надійним джерелом збагачення літературної мови є саме діалектизми. Нарешті, у статті звернено увагу на мову Галичини – країни, що «розпочала своє національне життя у надзвичайно тяжких обставинах», бо там «усюди була заведена польська мова, багато польських слів уживав уже й простий люд» [там само, с. 7]. М. Дмитрієв із почуттям великої гордості констатує, що галичани пробуджуються від національної сплячки і дбають про «вироблення української мови», яка «тепер... заведена не тільки по нищих, середніх школах, а і на де яких кафедрах двох університетів, у суді... Робити їм це дуже і дуже непросто, оскільки галичан невеличка горстка (3 мільйона), порівнюючи з тим, скільки українців живе в російській Україні (25 млн.)» [там само, с. 8]. Висловлені сто років тому роздуми, які стосуються тодішнього стану і статусу української мови «накладаються» без особливих корегувань на сучасну мовну ситуацію в Україні, бо відмінності між Західною і Східною Україною в царині мови не зникли й нині. На цьому спекулюють окремі політики, партії, впливові особи.

До розглянутої наукової розвідки близькою за проблематикою є стаття «Чи варт втрачати працю?», підписана криптонімом А. К. У ній детально схарактеризовано такі соціолінгвістичні

проблеми, як мова міста і села, мова молодшого і старшого покоління, рідна мова та чужа мова, освіта чужою і рідною мовою, мова панівного та поневоленого народу. Основну увагу приділено російщенню українців і ганебним наслідкам, які воно спричинило. Один із них той, що багато «українців по крові» зрікаються рідної мови, причому роблять це свідомо: «Мені люба і дорога... українська мова, як рідна. Мені не любі всякі утиски вживання її. Нехай всякі руські племена розмовляють і пишуть (хто хоче) своєю мовою. Але чи варт втрачати час і працю на утвір особливої, української літератури? Чи не стеряє на тому Україна далеко більше того ніж придбає? Чи не краще вживати одну «обще-русскую» мову і одну «общерусскую» літературу? Чи час міркувати про культурне розраїння саме тоді, коли вся людність поривається до культурного єднання? Чи не далеко корисніше булоб намагатись на утвір єдиної мови за для людей усього світу, або зміцнити одну з існуючих уже культурних мов, ніж на відродження і розвиток краєвих мов і вимовків?» [1, с. 5].

Українці й неукраїнці, яких у статті названо супротивниками української мови, живуть за принципом «Відомо, що руському не лехко розуміти українську мову, але українцям розуміти руську мову зовсім не так трудно, бо вони що-дня чують її по городах на базарах, в усіх урядових установах і вже добре помосковились» [там само, с.6]. Причина такого мовного нігілізму полягає насамперед у тому, що «московський уряд не допускав розвитку мови української» [там само, с. 5], домагався, аби вона була вилучена з освіти. Слушною є думка про те, що освіта «на чужій мові і по чужим звичаям знищувала душу українського народу», руйнувала «лагідні односини молодчого покоління до старішого, односини синів до батьків. Школяр, що сперше плакав, коли його дорікали “хохлацькою” мовою, через рік, через два свого вчення звекає до думки, яку йому вбивають з першого дня, наче б то його рідна, українська мова не варта нічого» [там само]. Українофоби різних мастей діяли за принципом, який наведено в статті: «...перше вам [українцям. – Н.С.] треба українську мову у школи, далі ви

поширите свою літературу, потім та-ж мова стане вам потрібною по середніх та вищих школах, ще далі ви вимагатимете її до судів і уряду, а нарешті і зовсім від Росії відкинетесь» [там само, с. 7].

Важливу інформацію щодо входження української мови в освітню мережу містить редакційна публікація «Професор Сумцов про заборону української мови в школі ім. Котляревського». Статтю «Старая пѣсня отклоненія» професора Миколи Федоровича Сумцова надруковано у зв'язку з тим, що уряд не підтримав прохання Полтавської міської думи вчити дітей українською мовою в школі імені Котляревського. Автор цього дослідження звинувачує «чинуш», які не прислухалися до пропозиції полтавців і цим самим образили «усих свідомих українців». «Всяке насильство, – читаємо в згаданій статті, – бридке, огидливе, насильству ж над словом, над мовою цілого народу нема ймення. Чоловіка можна убити, та народ не може бути убитий, особливо його слово, бо то є неприступна духовна сила. Мова народа є щось невловиме, непереможне. Це така могутня оборона, порівнюючи з якою всі фортеці, броненосці – є ніщо ...Слово не тільки охорона, а й нива для великих духовних жнив ... Мова народа то єсть дорогоцінність і всякі образи йому є великий гріх проти Духа Свята» [17, с. 11]. Редакція, з одного боку, наголошує на значущості розглядової праці, бо вона з'явилася тоді, коли пожвавилася мовне питання, коли «російська держава» почала декларувати «свобідне життя націй», а з іншого, – не поділяє думки професора Сумцова про те, що нібито ніякої біди не буде, коли «яка небудь сотня дітей вчитиметься по українському» [там само]. Цю думку чітко скореговано: «...яка страшенна шкода є й буде, буде до кінця віку, коли хоч один чоловік буде вчитись не на своїй рідній, материнській мові. Який же нещасний покривджений *народ*, коли йому через чисто гнобительські, людожерські, а часто й густо через невірне розуміння причин, що так або инак впливають на чоловіка, на його культуру, на його поступ, він буде психично, морально і економічно позаду иньших народів, що їм вільно розгортатись у рідній сфері» [там само].

Важливим лінгвістичним проблемам присвячено працю Олени Пчілки «Наша літературна мова». У ній ідеться про значення і специфіку літературної мови як особливого різновиду загальнонародної мови, що його обробили майстри художнього слова – Т. Шевченко, Марко Вовчок, П. Куліш та ін. Авторка не просто висловлює свої міркування, а закликає всіх, хто пише, хто несе слово людям, послуговатися бездоганною літературною мовою. Вона звертає увагу на модну в той час (та й нині) практику кування нових слів письменниками, яка «не викликає ніякої догани», тому що літературна мова не може «зоставатися чимсь закостенілим, задубленим в одному стані, – вона має поширюватись», видозмінюватися. Основне для митця – не лише «орудувати мовою по вимогах своєї думки», «творити слово по потребі», а й не втрачати почуття міри, не допускати розриву між живою мовою і штучним варіантом її – неологізмом, «не відходити від *народньої основи*... від коренів і звичаєвих форм своєї народньої мови» [19, с. 2].

Високої оцінки заслуговує публікація Б. Грінченка «Три питання нашого правопису. З додатком А.Ю. Кримського» [3; 4]. Відомо, що Б. Грінченко зробив вагомий внесок у формування українського правопису. «Вся Наддніпряньська Україна, – зауважував свого часу А. Кримський, – писала саме так, як навчав Грінченко» [10, с. 301]. Український учений і просвітитель Б. Грінченко вважав, що «правопис мусить бути такий, щоб, зостаючися науковим, він разом з тим був і якомога легшим до початкової науки і до дальшої науки рідної мови. Бо коли він буде трудний, – трудно буде дітям навчатися читати й писати, трудно буде й далі вивчитися правильно писати рідною мовою, а через це гальмуватиметься справа народної просвіти» [3, с. 6]. Грінченко обстоює такі орфографічні норми, як 1) передача на письмі звука [і] будь-якого походження літерою і, 2) уживання апострофа для позначення роздільної вимови, 3) написання **-ся** з дієсловами разом, 4) написання слів на зразок *цвіт*, *цвях*, *святий* без м'якого знака.

Важливі проблеми орфографії порушено і в статтях А. Кримського,

передусім у спеціальній розвідці «Чи справді важко вивчити правопис і». Цей видатний науковець-поліглот, як і Б. Грінченко, дбав передовсім про досконалість правопису, про доступність його не тільки високоосвіченим людям, а й усій українській нації. Він наголошував на тому, що «всякий правопис може бути тільки *умовно-науковим*» [11, с. 7].

Майже в кожному числі «Рідного Краю» вміщено замітки, витяги із статей, редакційні розмисли про українську мову, її окремішність, перспективи розвитку. Багато уваги приділено мові викладання в школах різних типів, організації українознавчих кафедр, відкриттю українськомовних навчальних закладів. Цей процес виразно ілюструє публікація «Українська мова і учений уряд (з статті Чаговця)», у якій повідомлено, що у приватній кам'янець-подільській гімназії педагогічна рада ухвалила «завести в своїй гімназії вивчення української мови, користуючись тим, що уряд одмінив закони, котрими заборонялось вивчення в школі тієї або иньшої мови» [24, с. 11]. Попечитель «київської учебної округи» «ніяк не може зріктися... політики «обмосковлення» і не вважає за доречне вивчати «малоруську говірку» (не мову, а говірку), бо це пахне «широкою автономією і наміром здійснити мрії про національне і культурне самовизначення» [там само, с. 11–12].

Часопис об'єктивно висвітлює всі події, пов'язані з мовним питанням. Наприклад, у ньому подано звернення «до учителів» [16, с. 7], відомості про «українську шкільну справу» [23, с. 1–2], «українські катедри в університетах» [9, с. 5 – 6], «українські університетські кафедри» [18, с. 1–3], про з'їзд учителів та діячів середньої школи [6, с. 11 – 12; 7, с. 7 – 8; 13, с. 9 – 11; 14, с. 10 – 11], про «українську народну школу на Буковині» [22, с. 3 – 5], про «народну школу на Україні» [2, с. 4 – 5].

Журнал «Рідний Край» зіграв велику роль в утвердженні права української мови на всебічне й повноцільне функціонування в суспільстві, зокрема запровадження її в освіті та науці не тільки в 1905–1912 рр., коли виходив у світ, а й у наступні періоди, поименовані добою спаду й розвою нашої

мови. Уміщені в тижневикові різні за жанром, обсягом, тематикою, проблематикою публікації переконливо засвідчили, що українська мова самобутня і незнищенна, що вона має великі спромоги і світлу перспективу. Хто перегорне сторінки досліджуваного часопису, переконається, що мовна ситуація в Україні за сто літ кардинально змінилася, тому багато проблем

Список використаних джерел

1. А. К. Чи варт втрачати працю? *Рідний Край*. 1906. Число 39. С. 5–7.
2. А. К-о. Про народню школу на Україні. *Рідний Край*. 1906. Число 20. С. 4–5.
3. Грінченко Б. Три питання нашого правопису. З додатком А. Ю. Кримського. *Рідний Край*. 1906а. Число 24. С. 6–8.
4. Грінченко Б. Три питання нашого правопису. З додатком А.Ю. Кримського. *Рідний Край*. 1906б. Число 26. С. 6–10.
5. Грушевський М. Про українську мову і українську справу. Київ : Веселка, 1998. 68 с.
6. З'їзд учителів та діячів середньої школи. *Рідний Край*. 1906а. Число 19. С. 11–12.
7. З'їзд учителів та діячів середньої школи. *Рідний Край*. 1906б. Число 21. С. 8.
8. Клименко І. Періодичні видіння І половини ХІХ–початку ХХ ст. в Україні. Загальний огляд. *Бібліотечний вісник*. 2009. № 4. С. 44–48.
9. Коваленко Гр. Українські катери в університетах. *Рідний Край*. 1906. Число 23. С. 5–6.
10. Кримський А. Ю. Твори : у 5 т. / редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін. Київ : Наук. думка, 1973. Т. 3 : Мовознавство, фольклористика. 508 с.
11. Кримський А. Чи справді важко вивчити правопис ї. *Рідний Край*. 1908. Число 26. С. 6–9.
12. Кучернюк І. В. Часопис «Рідний край» у суспільно-політичному та культурному житті України (1905–1916 рр.) : автореф. дис. ... канд. істор. наук: спеціальність: 07.00.01 / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2016. 18 с.
13. Л. П. З'їзд учителів у Гадячі та і шкільна комісія. *Рідний Край*. 1906а. Число 29. С. 9–10.
14. Л. П. З'їзд учителів у Гадячі та і

залишилося досі не розв'язаними. На нових етапах розвитку мови вони ще більше загострювалися. Українській мові і в добу незалежності потрібний захист, оскільки вона ще не виконує в повному обсязі тих функцій, які покладено на державну мову в суверенній країні, що поважає себе, дбає про своє сьогодення та майбуття.

15. М. Д. Про незрозумілу українську мову. *Рідний Край*. 1905. Число 1. С. 7–8.
16. М. Д. До учителів. *Рідний Край*. 1906. Число 16. С. 7.
17. Професор Сумцов про заборону української мови в школі ім. Котляревського. *Рідний Край*. 1906. Число 14. С. 11–12.
18. Пчілка О. Українські університетські кафедри. *Рідний Край*. 1906. Число 46. С. 1–3.
19. Пчілка Олена. Наша літературна мова. *Рідний Край*. 1909. Число 3. С. 2–4.
20. Семенко (Соколова) С. В. Біобібліографічний покажчик до журналу «Рідний край» (1905–1916). Полтава, 1999. 54 с.
21. Семенко С. В. Журнал «Рідний край» і літературний процес початку ХХ століття : автореферат. дис. ... канд. філол. наук: спеціальність: 10.01.01 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2000. 20 с.
22. Українська народна школа на Буковині. *Рідний Край*. 1906. Число 22. С. 3–5
23. Українська шкільна справа. *Рідний Край*. 1906. Число 45. С. 1–2.
24. Чаговець В. Українська мова і учений уряд (з статті Чаговця). *Рідний Край*. 1906. Число 31. С. 11–13.
25. Яременко С. Часопис «Рідний Край» і мовні проблеми початку ХХ століття. 2002. URL:<http://kulturamovyu.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine60-9.pdf>
26. Shramko R., Stepanenko M., Pedchenko S., Pryima L., Komlyk N. *Teaching Ukrainian as foreign language (TUkFL) at pedagogical university: innovations and perspectives. AD ALTA*. 2023. Vol. 13, Issue 2. P. 222–227.
27. Yasakova N. Y., Kharchenko S. V.,

Shynkaruk V. D. Verbal indicators of linguistic and cultural identity (personal pronouns as the example). *Cogito*. 2019. Vol. XI (4). P. 201–214.

References

1. A., K. (1906). Chy vart vtrachaty pratsiu? [Is It Worth Wasting Labor?]. *Native Land*, 39, 5-7 (in Ukr.).
2. A., K-o. (1906). Pro narodniu shkolu na Vkraini [On the Folk School in Ukraine]. *Native Land*, 20, 4-5 (in Ukr.).
3. Hrinchenko, B. (1906a). Try pytannia nashoho pravopysu. Z dodatkom A. Yu. Krymskoho [Three Issues of Our Spelling. With an Addendum by A. Yu. Krymskyi]. *Native Land*, 24, 5-7 (in Ukr.).
4. Hrinchenko, B. (1906b). Try pytannia nashoho pravopysu. Z dodatkom A. lu. Krymskoho [Three Issues of Our Spelling. With an Addendum by A. Yu. Krymskyi]. *Native Land*, 26, 6-10 (in Ukr.).
5. Hrushevskiyi, M. (1998). *Pro ukrainsku movu ukrainsku spravu [On the Ukrainian Language and the Ukrainian Issue]*. Kyiv: Veselka (in Ukr.).
6. Zizd uchyteliv ta diiachiv serednoi shkoly [Congress of Secondary School Teachers and Leaders]. (1906a). *Native Land*, 19, 11-12 (in Ukr.).
7. Zizd uchyteliv ta diiachiv serednoi shkoly [Congress of Secondary School Teachers and Leaders]. (1906b). *Native Land*, 21, 8 (in Ukr.).
8. Klymenko, I. (2009). Periodychni vydinnia I polovyny XIX–pochatku XX st. v Ukraini. Zahalnyi ohliad [Periodical Editions of the First Half of the 19th Century – Early 20th Century. General Overview]. *Bibliotechnyi visnyk [Library Bulletin]*, 4, 44–48 (in Ukr.).
9. Kovalenko, Hr. (1906). Ukrainski katery v universytetakh [Ukrainian Cutters at Universities]. *Native Land*, 23, 5-6 (in Ukr.).
10. Krymskyi, A.Yu. (1973). *Tvory [Works]* (Vol. 3: Movoznavstvo, folklorystyka [Linguistics, Folklore Studies]). Kyiv (in Ukr.).
11. Krymskyi, A. (1908). Chy spravdi vazhko vyvchyty pravopys yi [Is It Really Hard to Learn the Spelling of “Y” Letter]. *Native Land*, 26, 6-9 (in Ukr.).
12. Kucherniuk, I.V. (2016). *Chasopys «Ridnyi krai» u suspilno-politychnomu ta kulturnomu zhytti Ukrainy (1905–1916 rr.) [Journal «Native Land» in the Social, Political, and Cultural Life of Ukraine (1905–1916 pp.)]* (PhD. diss.). Kyiv (in Ukr.).
13. L., P. (1906a). Zizd uchyteliv u Hadiachi ta i shkilna komisiia [Congress of Teachers in Hadiach and the School Committee]. *Native Land*, 29, 9-10 (in Ukr.).
14. L., P. (1906b). Zizd uchyteliv u Hadiachi ta i shkilna komisiia [Congress of Teachers in Hadiach and the School Committee]. *Native Land*, 30, 10-11 (in Ukr.).
15. M., D. (1905). Pro nezrozumilu ukrainsku movu [On Unintelligible Ukrainian Language]. *Native Land*, 1, 7-8 (in Ukr.).
16. M., D. (1906). Do uchyteliv [To Teachers]. *Native Land*, 16, 7 (in Ukr.).
17. Profesor Sumtsov pro zaboronu ukrainskoi movy v shkoli im. Kotliarevskoho [Professor Sumtsov on the Ban of the Ukrainian Language at Kotliarevsky School]. (1906). *Native Land*, 31, 11-12 (in Ukr.).
18. Pchilka, O. (1906). Ukrainski universitetski kafedry [Our Literary Language]. *Native Land*, 46, 1-3 (in Ukr.).
19. Pchilka, Olena. (1909). Nasha literaturna mova [Our Literary Language]. *Native Land*, 3, 2-4 (in Ukr.).
20. Semenکو (Sokolova), S.V. (1999). *Biobibliografichni pokazhchyk do zhurnalnu «Ridnyi krai» (1905–1916) [Bibliographic Index for «Native Land» Journal (1905–1916)]*. Poltava (in Ukr.).
21. Semenکو, S. V. (2000). *Zhurnal «Ridnyi krai» i literaturnyi protses pochatku XX stolittia [Journal «Native Land» and the Literary Process in the Early 20th Century]*. (PhD. diss.). Kyiv (in Ukr.).
22. Ukrainska narodna shkola na Bukovyni [Ukrainian Folk School in Bukovyna]. (1906). *Native Land*, 22, 3-5 (in Ukr.).
23. Ukrainska shkilna sprava [Ukrainian School]. (1906). *Native Land*, 45, 1-2 (in Ukr.).
24. Chahovets, V. Ukrainska mova i uchenyi uriad (z statti Chahovtsia) [Ukrainian Language and Learned Government (from Chahovets' Article)]. (1906). *Native Land*, 31, 11-13 (in Ukr.).
25. Iaremenko, S. (2002). *Chasopys «Ridnyi krai» i movni problemy pochatku XX stolittia [Journal «Native Land» and Linguistic Issues in the 20th Century]*. URL: <http://kulturamovy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine60-9.pdf>
26. Shramko, R., Stepanenko, M., Pedchenko, S., Pryima, L., & Komlyk, N.

(2023). *Teaching Ukrainian as foreign language (TUKFL) at pedagogical university: innovations and perspectives*. *AD ALTA*, 13(2), 222-227.

27. Yasakova, N.Y., Kharchenko, S. V., &

Shynkaruk, V. D. (2019). Verbal indicators of linguistic and cultural identity (personal pronouns as the example). *Cogito*, XI (4), 201-214.

The Ukrainian Language as a Linguistic and Cultural Phenomenon and Educational Strategy on the Columns of the Scientific Journal "Native Land" (1905–1916)

Nina STEPANENKO,

Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor at the Department of Journalism and Language Communication

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine,

15 Heroyiv Oborony Street, Kyiv 03041, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-0934-784X>

Abstract. The article is devoted to the analysis of the political, economic literary and scientific journal «Ridnyi Krai» («Native Land») (1905-1916) through the prism of linguistic, sociolinguistic, linguistic and cultural, and partly educational problems with a special emphasis, firstly, on the change of the political situation in Ukraine in the early twentieth century and the reflection of this progress in various spheres of public life, and secondly, on the role of the Ukrainian language as the most important ethnic identifier. The linguistic, sociolinguistic, linguistic cultural, educational content of the weekly is elucidated, in particular, the range of problems raised on its pages is revealed, followed by their classification and ideological, professional, cultural, didactic, axiological interpretation from synchronic and diachronic positions. The specifics of the evolution of the vernacular and literary language in different periods are characterized in detail, based on the linguistic practice of Taras Shevchenko Marko Vovchok and other classics of Ukrainian literature and its comparison with the linguistic experience of an ordinary peasant, and the interaction between the specific resource and borrowings. Particular attention is paid to the sociolinguistic aspect i.e., views on the language of the city and the countryside, and the role of various educational institutions in shaping national consciousness. It has been proved that the publication «Ridnyi Krai», with which the significant figures of the time, primarily Olena Pchilka, Hryhorii Kovalenko, Mykola Dmytriiev, Agatangel Krymskyi, and Borys Hrinchenko, associated their activities, had a significant impact on the development of the Ukrainian issue, which came after long official bans on the Ukrainian word; on the development of literary norms, primarily spelling, which are rightly considered a powerful unifying factor of the Ukrainian nation; on the expansion of functional capabilities (scientific, journalistic, and artistic spheres) of the Ukrainian language, and ultimately on its nation-building potential. The linguistic, cultural, educational, and other views, ideas, and beliefs declared or substantiated in the works of various genres published in the «Ridnyi Krai» found a logical continuation, and most of them have not lost their relevance to this day.

Key words: political, economic, literary and scientific journal «Ridnyi Krai» («Native Land»), early twentieth century, Ukrainian language, linguistic issues, linguistic and cultural studies, sociolinguistics, Russification of Ukrainians, educational network, Olena Pchilka, Mykola Dmytriiev, Hryhorii Kovalenko.